
Inledning

Ordet ”förbistra”, med avledningarna ”förbistrad” och ”förbistring” lånas in i svenskan på 1500-talet. Det har ingenting med bistra miner eller frost att göra, utan avser ett tillstånd där den ömsesidiga förståelsen (eller självinsikten) har upphört att fungera, eller ett allmänt tjatter, till exempel en debatt som handlar om diverse saker som inte har med varandra att göra. Grundexemplet är när Herren som straff för resandet av Babels torn gör så att människorna inte längre talar samma språk: ”Låter oss stigha nedher och förbijstra ther theras tungomåål, så att ingen skal förstå then annars måål.” Språkförbistring är alltså när språket – och därmed förståelsen – inte längre fungerar, eller inte släpper igenom vissa erfarenheter.

Sándor Ferenczi hävdar i sin föreläsning ”Språkförbistring mellan de vuxna och barnet” år 1932 att minnet av sexuella övergrepp i barndomen är vanligt förekommande, och framför allt att det är en traumatiserande erfarenhet att inte få dem erkända eller lyssnade till. Att lägga fram den hypotesen var ett uppror mot läromästaren Freud, och Jakob Stabergs essä kartlägger deras inbördes konflikt och sätter in den i ett sammanhang som handlar om psykoanalysens självbild

och oenighet om målet med behandlingen. Staberg beskriver så att säga förbistringen, långt utöver den gängse bilden att konflikten skulle handla om sanningshalten i patienternas berättelser. Ferenczi vill givetvis bota, men han står också för en annan uppfattning om vad det är att bli en individ.

Stora delar av den psykoanalytiska diskussionen har alltid på ett eller annat sätt handlat om erfarenheten av att besegra språkförbistringen och lära sig leva med trauma, tomhet och förlust. Eller som det heter med en formulering i Johan Erikssons nyskrivna essä om ”arbete” som psykoanalytiskt begrepp: ”att omvandla det psykiska lidandet till ett sunt psykiskt arbete”. Ett återkommande tema – som man nog måste erkänna ger upphov både till förbistring och insikter – är det retoriska begreppsparat metafor och metonymi, de två sätten att omtala någonting på omvägar (kanske därför att det inte låter sig sägas). Metaforen bygger på jämförelse – ”som” är dess grundord, hävdar Marcia Cavalcante så Schuback i sin brett upplagda introduktionsartikel. Metonymin bygger på samband, saker som har med det omtalade eller onämnbare att göra – ett gott exempel är Eva Ribichs minimalistiska diktsvit som

Ann Böttcher med *Ryamatta, Sverige* (Brevkort, NSB: *God Helg, 1930-tal*) 2008 (linnevarp, ull- och lingarn, fritt tolkad efter vävtekniken halvflossa (223x139) vävd av Elisabeth Isaksson, HV Ateljé (Handarbetets Vänner, Stockholm) Moderna Museet, Stockholm © konstnären. Foto: Anders Norsell / Wanås Konst

bara långsamt öppnar sig mot hemligheterna. Jacques Lacans epokgörande föredrag om detta kommenteras ingående av Björn Sahlberg, och Judy Gammelgaard och Henrik Enckell fäster i sina föredrag från en konferens i Svenska psykoanalytiska föreningen hösten 2019 på temat ”Metafor och metonymi” avseende vid litteraturens viktiga roll i psykoanalysens självbild, liksom vid språkets centrala betydelse för subjektblivandet.

Denna koppling mellan behandling och skapande är som alla läsare vet central för tidskriften *Divan*. Agnes Mestertons och Nina Weibulls essäer om Gunnel Wählstrands och Ann Böttchers respektive bildskapande lägger vikt vid konstens aspekt av långvarigt arbete i syfte att sörja det förlorade, och visar på bildmediets immanenta disposition att genom metaforik och metonymi framkalla och synliggöra det oersättliga. Just detta sker också i den bildsvit som den tredje suveräna tecknaren i numret, Annika Svenbro, ägnat det ogripbara tomrum som gått i arv genom en mormors förtidiga död.

Tre kortare texter av Lene Auestad, Synne Sun Løes och Catharina Engström ger underfundigt poetiska inblickar i analysrummet som en skapande plats, fylld av ambivalens

inför vad som oväntat kan dyka upp och uppenbara ny mening.

Jonas Brun gestaltar en obotlig språkförbistring: kontakten med en mamma som förlorat minnet. Och Ulla Ryman skildrar hur hon – i skuggan av pandemin – söker sitt instruments fulla uttryck i en Mozartsymfoni.

Vi gläder oss slutligen åt att även kunna introducera två viktiga tänkare för en svensk publik: Mari Ruti och Sylvie Le Poulichet. Ruti ägnar begärets egenart en intressant genomlysning. Le Poulichet skildrar ett synliggörande av bortträngda och sinsemellan motstridiga inre spår. Båda har relevanta ting att säga om hur språkförbistring kan övervinnas.

Redaktionen

Rättelse: I förra numret angavs någon annan än Sven-Olov Wallenstein som översättare till Derridas essä om apokalypsen. Det är ett extra pinsamt misstag eftersom den texten är den i särklass längsta som någonsin publicerats i *Divan*. Vi ber Wallenstein innerligt om ursäkt och uppmanar alla att läsa artikeln, som dessutom har kopplingar till tidskriften *Aiolos* försenade men snart utkommande apokalypsnummer.